

Prof. dr Murat Sinanagić,
Ekonomski fakultet u Tuzli i Ekonomski fakultet u Brčkom

INFORMATIVNE MOGUĆNOSTI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA U FUNKCIJI RJEŠAVANJA UPRAVLJAČKIH PROBLEMA

UVODNA RAZMATRANJA

Rekonstrukcija svjetskog ekonomskog i političkog sistema imala je znatne reperkusije na poslovanje savremenih preduzeća zemalja tržišne ekonomije, koje je uslovljeno raznim promjenama gdje dominirajuću poziciju zauzima globalizacija i internacionalizacija poslovnih aktivnosti.

U uslovima ekonomske stvarnosti Bosne i Hercegovine i njenih entiteta Federacije BiH i Republike Srpske potrebno je, pored ostalog, apostrofirati uticaj ratnih dejstava nesagledivih razmjera, ali i uticaj tranzicijskog faktora. Sve navedeno imalo je uticaj na sposobnost menadžmenta u ovako otežanim uslovima poslovanja i oštre konkurentske borbe.

U ovakvim objektivnim okolnostima krucijalni problemi su problemi pravilnog strateškog orijentisanja i efikasnog operativnog djelovanja u cilju pravilnog donošenja konzistentnih poslovnih odluka. Ovakvi zahtjevi idu u pravcu promjena stila upravljanja preduzećem i iznalaženja adekvatnih instrumenata za upravljanje preduzećem.

U tom kontekstu potrebno je konstatovati da su jedan od dominantnih podloga za upravljanje preduzećem finansijski izvještaji s obzirom da je upravljanje preduzećem višedimenzionalni problem. Informacije iz finansijskih izvještaja imaju veliki značaj prevashodno za rješavanje strateških problema jer svako preduzeće, implicitno ili eksplicitno raspolaže, strategijom kako da se postavi u okruženju da bi ostvarilo svoje poslovne ciljeve, odnosno da bi za sebe pozitivno dugoročno maksimiziralo vrijednost razmjene resursa, tj. inputa i autputa.

Cilj ovog saopštenja je da se ukaže na značaj finansijskog izvještavanja uopšte i karakteristike naših oficijelnih finansijskih izvještaja koji generiraju poslovne informacije za interne i eksterne korisnike.

Da bismo došli do tih saznanja, potrebno je apostrofirati uobičajeni instrumentarij koji osigurava upravljačke informacije. Kada se upoznaju potrebe tog instrumentarija

koji osigurava informacije, treba ocijeniti i upoznati informacijski kapacitet naših finansijskih izvještaja. Pored toga, naša pažnja će biti usmjerena na potrebe, mogućnosti i usmjerenost u korištenju naših finansijskih izvještaja za potrebe normativnog, operativnog i strateškog upravljanja.

1. PROBLEMI FINANSIJSKOG IZVJEŠTAJA U ZEMLJAMA RAZVIJENE TRŽIŠNE EKONOMIJE

Problematikom analize i upotrebljivosti finansijskih izvještaja bavilo se više poznatih autora. Tretirani su brojni problemi i brojna pitanja iz domena finansijskog izvještavanja. Poznati američki autor White Fried je veoma metodično ukazivao na specifičnosti finansijskog izvještavanja u SAD. U svojoj poznatoj knjizi "The Analysis and Use of Financial Statements" on daje odgovor na veoma često postavljeno pitanje u američkoj teoriji i praksi "Zašto se koriste finansijski izvještaji?". Njegov odgovor glasi: "Zato što oni pomažu investitorima i kreditorima da donesu bolje ekonomske odluke".¹²⁷

U daljoj analizi pomenuti autor se fokusira na američku ekonomsku situaciju i referiše: "U idealnom svijetu korisnik finansijskih izvještaja može se fokusirati samo na krajnji rezultat izvještavanja: neto zaradu i dionički kapital. Ako su finansijski izvještaji različitih kompanija potpuno uporedivi, ako su u nekom periodu konzistentni i ako u potpunosti reflektuju ekonomsku poziciju firme, za donošenje zdravih poslovnih odluka neće biti potrebna analiza finansijskih izvještaja. Međutim naš sistem finansijskog izvještavanja nije perfektan. Razlog je u tome što ekonomski događaji i računovodstveni zapisi nisu precizno korespondentni; odstupanja imaju dimenzije vremena uočavanja i mjerenja. Ekonomski događaji i knjigovodstveno uočavanje često se dešavaju u različito vrijeme."¹²⁸

Zbog navedenih problema finansijskog izvještavanja u gotovo svim zemljama razvijene tržišne ekonomije u posljednjih nekoliko decenija vršena su brojna i sistematska istraživanja o upotrebljivosti računovodstvenih informacija za donošenje

¹²⁷ White/Sondhi/Fried: The Analysis and Use of Financial Statements; John Wiley&Sans, Ind; New York, 1944, str.2.

¹²⁸ Ibid, str. 3.

adekvatnih poslovnih odluka iz domena investiranja i kreditiranja. Sistematski su istraživani brojni detalji veza uticaja kojima računovodstvene informacije utiču na finansijska tržišta.

Rezultati navedenih istraživanja su pokazali kritičnost prema procesu postavljanja računovodstvenih standarda i korisnosti finansijske analize. Rezultati istraživanja su temeljeni na agregatima stanja na tržištu kapitala. Većina autora i istraživača je dokazala da su informacije iz finansijskih izvještaja nedostatne i nedovoljne jer ne manifestuju rizike kao karakteristike preduzeća.

2. CIJLJEVI I INSTRUMENTI INFORMISANJA NA BAZI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

Kada se tretira problematika finansijskog izvještavanja i problematika potencijala finansijskih izvještaja kao sredstva odličivanja, prevashodno treba odrediti ciljeve, a nakon toga i instrumente kojim se na bazi informacija i podataka iz finansijskih izvještaja ti ciljevi mogu ostvariti.

U zemljama razvijene tržišne ekonomije “najvažniji finansijsko-ekonomski ciljevi preduzeća su rentabilnost, likvidnost, sigurnost i nezavisnost.”¹²⁹

U redoslijedu ovako postavljenih ciljeva preduzeća dominirajući cilj je rentabilnost kao primarni kriterij posmatranja uspješnosti poslovanja preduzeća. Ostali ciljevi imaju parcijalan karakter i treba ih shvatiti kao pomoćne ciljeve koji su uslov za ostvarenje primarnog cilja preduzeća.

U tom kontekstu se sasvim slobodno može zaključiti da je rentabilnost, kao dominantan parcijalan princip ekonomije i upravljanje rentabilnošću, ključni problem u poslovanju savremenog preduzeća. Izuzetno je važno poznavanje strukture upravljačkih problema. Ovu strukturu determinišu faktori koji uslovljavaju rentabilnost ali, svakako, i povezanost tih faktora.

U kompleksu rentabilnosti koji se može determinisati na različite načine rentabilnost imovine ima izuzetan značaj jer kao agregatna veličina objedinjuje značajne elemente.

¹²⁹ Foerschle/Kropp/Huss: Unternehmensfinanzierung, Economica Verl, Bonn, 1993, str.4.
313

3. UPRAVLJANJE PREDUZEĆEM, UPRAVLJAČKI PROBLEMI I FINANSIJSKI IZVJEŠTAJI

Pod upravljanjem preduzećem se podrazumijeva cjelishodni proces koji treba informacije bilo kao relevantne ciljne veličine, bilo kao polazne osnove.

U tom kontekstu treba konstatovati da su aspekti posmatranja problema integrativnog upravljanja sljedeći: 1) nivo menadžmenta, 2) orijentacijski temelji, 3) predupravljačke veličine i 4) kriteriji po kojima se ocjenjuje ponašanje preduzeća i uspješnost menadžmenta. Finansijski izvještaji imaju izvanredan značaj jer pružaju raznovrsne informacije za potrebe svih nivoa menadžmenta.

Normativni menadžment koristi informacije u cilju obezbjeđenja opstanka preduzeća kroz stalno služenje ili opsluživanje zainteresovanih "grupa iz okruženja".¹³⁰

Strateški menadžment počiva na opštim ekonomskim principima kao što su produktivnost i ekonomičnost pomoću kojih treba da se ocjenjuju različiti tržišni problemi, a prevashodno treba da se jasno postave odnosi između postojećih i potrebnih budućih potencijala uspjeha. Operativni menadžment počiva na principu rentabilnosti i likvidnosti gdje je potrebno kvantitativno konkretizovati veličine poslovnog rezultata, ali i nivo likvidnosti.

Dominirajuća podloga za upravljanje preduzećem su svakako finansijski izvještaji s obzirom da je upravljanje preduzećem višedimenzionalni problem koji je tretiran u mnogobrojnim radovima poznatih autora. S obzirom da su finansijski izvještaji u prošlosti imali izuzetnu važnost u upravljanju preduzećem, a uzimajući u obzir navedene teškoće u poslovanju naših preduzeća, može se postaviti jedno pragmatično pitanje: Kakva je njihova važnost za donošenje adekvatnih poslovnih odluka u sadašnjim i budućim uslovima? To je, dakle, fundamentalno pitanje na koje bi trebalo dati odgovor ovim saopštenjem.

Prema tome trebalo bi dati odgovor kakve su informativne mogućnosti oficijelnih finansijskih izvještaja, u Federaciji BiH i Republici Srpskoj.

¹³⁰ Na taj način okruženje definiše poznati autor Hinter Huber.

Znači potrebno je utvrditi u kojoj su mjeri naši finansijski izvještaji namjenski i informacijski orijentisani.

Posebnu pažnju treba posvetiti kompariranju potreba za informacijama koje uslovljavaju upravljački problemi, s jedne strane, i informativne sposobnosti finansijskih izvještaja, s druge strane, kako bi se procijenila informativna mogućnost oficijelnih finansijskih izvještaja kao podloge za upravljanje preduzećem. Na taj način bi se dobio odgovor na fundamentalno pitanje o važnosti finansijskih izvještaja za upravljanje preduzećem u sadašnjim i budućim uslovima.

Oficijelni finansijski izvještaji koji se apliciraju u Federaciji BiH i Republici Srpskoj imaju određene karakteristike i nedostatke. Relativno česte izmjene u osnovnim konceptima obračunskog sistema, nestabilnost u nacionalnoj privredi koja se obično manifestovala u fenomenu inflacije, promjene valuta i promjena intervalutarne vrijednosti domaće valute imale su veoma negativne reperkusije na upotrebljivost finansijskih izvještaja kao instrumenta informisanja.

Prije nego što se pristupi konkretizaciji problema koji su vezani za upotrebljivost finansijskih izvještaja, može se inicirati jedna sasvim globalna ocjena, oficijelnih finansijskih izvještaja u Federaciji BiH i Republici Srpskoj. Naime, pregled zahtjeva koje postavljaju instrumenti strateškog i operativnog upravljanja pokazuje da oficijelni finansijski izvještaji (prevashodno bilans stanja i bilans uspjeha):

1. Ne mogu obezbijediti potrebne osnove za strateško upravljanje jer instrumenti koji se koriste u tu svrhu preferiraju drugi tip parametara i druge podatke. U tom kontekstu informacije iz bilansa stanja i bilansa uspjeha mogu obezbijediti samo inicijativu za pripreme strateških odluka.
2. Finansijski izvještaji eventualno mogu da obezbijede potrebne informacije za kratkoročno upravljanje preduzećem, ali uz jednu bitnu napomenu da ograničenja dolaze iz strukturalne kompozicije bilansa uspjeha, jer on pokazuje izuzetnu nerazvijenost oficijelne šeme bilansa uspjeha, s jedne, ali i nedostatak pretpostavki za utvrđivanje marginalnih veličina i korištenje marginalne analize, s druge strane.

4. EMPIRIJSKI ASPEKT INFORMATIVNIH MOGUĆNOSTI FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

Dosadašnja izlaganja i konstatacije su bili fokusirani na sasvim globalne teorijske napomene u pogledu ocjene mogućnosti finansijskih izvještaja kako u razvijenom zapadnom tržišnom ambijentu tako i u našim konkretnim uslovima. Međutim, nesumnjivo je potrebno konstatovati da daleko više pažnje treba posvetiti empirijsko-aplikativnom aspektu analize i upotrebljivosti finansijskih izvještaja. Znači, izuzetno je značajno ocijeniti informativne mogućnosti finansijskih izvještaja u postojećim uslovima privređivanja naših preduzeća na konkretnim primjerima.

Kada se ocjenjuju informativne mogućnosti finansijskih izvještaja u Federaciji BiH i Republici Srpskoj, treba imati u vidu sljedeće objektivne činjenice:

1. da su naša preduzeća u zadnjem desetljeću poslovala u veoma teškim uslovima i da taj period karakterišu četverogodišnja ratna dejstva u kojima su, ranije veoma poznata preduzeća, uništena;
2. da se u tom periodu više puta mijenjao obračunski sistem;
3. da je u više navrata mijenjan modalitet finansijskog izvještavanja;
4. da prilikom analize finansijskih izvještaja nije bilo moguće vršiti longitudinalnu i transferzalnu analizu zbog česte izmjene u strukturi pozicija bilansa stanja i bilansa uspjeha;
5. da su bilansni podaci bili pod uticajem fluktuacije cijena koje su različito uticale na pojedine imovinske dijelove ali i obaveze, pa ih je bilo teško eliminisati,
6. bilansni podaci su često iskazivani u različitim valutama među kojima za sve godine nije bio transparentan paritet.

Kada se imaju u vidu navedene konstatacije i ostale manjkavosti naših finansijskih izvještaja, provjera pitanja da li su naši finansijski izvještaji dovoljna osnova za upravljanje preduzećem svodi se na provjeru postojanja ili nepostojanja kvalitetnih bilansnih podataka koje zahtijevaju pojedini instrumenti. Provjeru informativnih mogućnosti finansijskih izvještaja vršili smo u jednom preduzeću drvne industrije za 3 godine, tj. 1996, 1997. i 1998.

Ovaj aspekt posmatranja informativnih mogućnosti finansijskih izvještaja, kao osnove za upravljanje preduzećem, orijentisan je na mogućnost izračunavanja pojedinih pokazatelja. Da bi se postigao ovaj cilj, bilo je potrebno egzaktno utvrditi

kakve mogućnosti pružaju finansijski izvještaji za izračunavanje pokazatelja kao podloge za operativno upravljanje.

U tom cilju razmatrali smo četiri modaliteta izračunavanja **rentabilnosti prodaje**:

1. **Maržu bruto kontribucije** koja se kao kompleks determiniše odnosom **bruto kontribucije** (koja predstavlja profit uvećan za administrativne troškove ili prodajnu vrijednost umanjenu za troškove proizvodnje) i **ukupnih prihoda** obračunskog perioda. Elementi pokazatelja za izračunavanje ovog kompleksa nisu se mogli utvrditi iz finansijskih izvještaja. Znači nije bilo moguće doći do marginalnih veličina, što znači da nije postojala mogućnost **marginalne analize** kao savremenog instrumentarija za **operativno**, ali i strateško upravljanje preduzećem. Oficijelni model bilansa uspjeha takođe ne daje mogućnost vršenja ove analize, ali se problem može riješiti prezentacijom novih podataka u zabilješkama uz finansijske izvještaje.
2. **Maržu marginalne kontribucije** koja se kao kompleks determiniše odnosom **marginalne kontribucije** (koja predstavlja prodajnu vrijednost umanjenu za varijabilne troškove) i **ukupnih prihoda**, takođe, nije moguće izračunati.
3. **Bruto profitnu maržu** koja se kao kompleks determiniše odnosom **bruto dobitka i ukupnih prihoda** moguće je izračunati za sve analizirane godine.
4. **Neto profitnu maržu** čiji se kompleks determiniše odnosom **neto dobitka i ukupnih prihoda** moguće je izračunati za sve godine.

U kontekstu prethodnih izlaganja može se doći do konstatacije da je pokazatelj rentabilnosti prodaje kao instrumenta za operativno (tekuće) upravljanje moguće samo djelimično utvrditi iz bilansnih podataka, ali nije moguće doći do marginalnih veličina te, u tom smislu, nema mogućnosti vršenja marginalne analize na osnovu finansijskih izvještaja. Marginalnu analizu je moguće vršiti samo ukoliko se zabilješkama uz finansijske izvještaje prezentiraju potrebni podaci za ovu analizu.

Posebna pažnja posvećena je mogućnostima dobivanja informacija iz finansijskih izvještaja za izračunavanje **pokazatelja rentabilnosti imovine**. Razmatrani su sljedeći modaliteti izračunavanja rentabilnosti imovine:

1. **Profitabilnost poslovanja** koja je determinisana odnosom **bruto dobitka i ukupne imovine**. Do ovih pokazatelja se može doći na osnovu finansijskih izvještaja za sve posmatrane godine.
2. **Profitabilnost vlasničke glavnice** koja se determiniše odnosom **neto dobitka i vlasničke glavnice**. Do ovog pokazatelja se na osnovu finansijskih izvještaja moglo doći za sve tretirane godine.
3. **Dobit po dionici** je determinisana odnosom **neto dobitka za preferencijalne dividende i brojem običnih dionica**. Ovaj pokazatelj se iz bilansnih podataka ne može ustanoviti.
4. **Dividenda po dionici** je determinisana odnosom **neto dobiti za dividende i brojem običnih dionica**. Do ovog pokazatelja se iz bilansnih podataka ne može doći.
5. **Prinos po dionici** je determinisan odnosom **dividende po dionici i cijene dionice**. Na osnovu bilansnih podataka se ne može doći do ovog pokazatelja.
6. **Cijenu dionice** na osnovu bilansnih podataka nije moguće izračunati jer nema podataka o tržišnoj cijeni.

Kod izračunavanja pokazatelja rentabilnosti imovine prevashodno nedostaju podaci o dionicama i mikroekonomskim efektima dioničkog ulaganja.

Ovi pokazatelji i njihovi desetogodišnji nizovi služe kao osnovica za procjenu budućih mogućnosti preduzeća i kao takvi služe kao podloga za odluke o investiranju ili dezinvestiranju posredstvom tržišta kapitala, a to znači suštinsku ograničenost informacija iz finansijskih izvještaja kao podloge za upravljanje.

Pored navedenog, bilans uspjeha ograničava informacije koje su potrebne kako za strateške tako i za operativne odluke.

U fokusu ukazivanja na informativne mogućnosti i informativne nemogućnosti finansijskih izvještaja je i **pokazatelj aktivnosti**. U ovom kompleksu razmatrani su ovi modaliteti:

1. **Koeficijent obrtaja ukupne imovine** koji je determinisan odnosom **ukupnih prihoda i ukupne imovine**. Do ovih koeficijenata se moglo doći na osnovu podataka za sve tretirane godine.
2. **Koeficijent obrtaja tekuće imovine** koji je determinisan odnosom **ukupnih prihoda i ukupne tekuće imovine**. Do ovog koeficijenta se moglo doći na osnovu informacija iz bilansa stanja i bilansa uspjeha za sve analizirane godine.
3. **Koeficijent obrtaja zaliha** koji je determinisan odnosom **prihoda od prodaje i zaliha**. Do ovog koeficijenta se moglo doći na osnovu informacija iz bilansa stanja i bilansa uspjeha.
4. **Koeficijent obrtaja potraživanja** je determinisan odnosom **prihoda od prodaje i potraživanja**. Na osnovu informacija iz bilansa stanja i bilansa uspjeha može se doći do ovog koeficijenta za sve posmatrane godine.
5. **Prosječno vrijeme naplate potraživanja** se iznalazi odnosom **potraživanja i prodaje podijeljene sa 365 dana**. Na osnovu bilansnih podataka može se doći do prosječnog vremena izraženog u danima naplate potraživanja.

Na osnovu navedenih izlaganja može se konstatovati: potrebni podaci pokazatelja **aktivnosti** mogu se oblikovati iz bilansnih podataka. Prema tome, finansijski izvještaji udovoljavaju ovim zahtjevima kao instrumentu upravljanja.

Informacije iz finansijskih izvještaja na osnovu kojih se dolazi do **pokazatelja finansiranja i upotrebe poluge** su takođe izuzetno značajni. Tu smo ukazali na cjelishodnost sljedećih modela:

1. **Stopa zaduženosti** koja je determinisana odnosom **ukupnih obaveza i ukupne pasive**. Do ove stope moguće je doći na osnovu finansijskih izvještaja za sve posmatrane godine.
2. **Dept/Equity ratio** je determinisan odnosom **ukupnih obaveza i vlasničke glavnice**. Do ovih podataka može se doći na osnovu bilansa stanja i bilansa uspjeha za sve godine.

3. **Finansijska poluga** se determiniše odnosom **tudeg kapitala i vlastitog kapitala**. Do ovog pokazatelja može se doći na osnovu informacija iz bilansa stanja za sve godine.

U kontekstu razmatranja navedenih modaliteta pokazatelja finansiranja i upotrebe poluge može se konstatovati da bilansne informacije omogućuju da se izračunaju svi elementi koji se odnose na informacije o finansiranju i upotrebi finansijske poluge. Prema tome, treba konstatovati da u pogledu upoznavanja izvora finansiranja bilansi ne ograničavaju upravljanje.

Sve informacije o pokazateljima **konstituisanja imovine** koji su deternminisani odnosom bruto vrijednosti materijalne imovine i vrijednosti pojedinih dijelova imovine mogu se dobiti iz bilansnih podataka.

Znači, u dijelu upoznavanja konstitucije imovine kao indirektnog odraza tehnički uslovljenih proporcija bilans ne ograničava upotrebu pokazatelja kao instrumenta upravljanja.

U analizi finansijskih izvještaja **pokazatelj solventnosti (pokrića)** zauzima jedno od dominantnih mjesta. U tom smislu razmatrano je više modaliteta pokazatelja pokrića (solventnosti) i mogućnost dobivanja informacija iz finansijskih izvještaja i to:

1. **Dugotrajno pokriće¹** se determiniše odnosom **vlastitog kapitala i stalne imovine**. Na osnovu informacija iz bilansa može se izračunati dugotrajno pokriće za sve godine.
2. **Dugotrajno pokriće²** se determiniše odnosom **vlastitog kapitala uvećanog za dugoročne zajmove i stalne imovine**. Na osnovu bilansnih podataka može se doći do pokazatelja dugotrajnog pokrića za sve posmatrane godine.
3. **Dugotrajno pokriće³** se determiniše odnosom **vlastitog kapitala uvećanog za dugoročne zajmove i stalne imovine uvećane za stalne zalihe**. Na osnovu bilansnih podataka može se doći do ovih pokazatelja za sve tretirane godine.
4. **Pokriće kamata** je determinisano sa **dobiti prije kamata i poreza i godišnjih troškova kamata**. Na osnovu bilansnih podataka nije moguće doći od ovih pokazatelja za sve godine.

Seriozniji uvid u informativne mogućnosti bilansa stanja i bilansa uspjeha za davanje ovih informacija pokazuju dvije različite sposobnosti posmatranja bilansa kao izvora podataka iz kojih se pomoću pokazatelja oblikuju informacije za upravljanje i to:

- Ukoliko je u pitanju dugoročna solventnost, onda finansijski izvještaji pružaju dovoljno podloge za upravljanje i
- Ukoliko je u pitanju kratkoročna solventnost, finansijski izvještaji ne daju potpuni uvid u osnovu za operativno disponiranje kako mogućim prilivima tako i mogućim odlivima.

ZAKLJUČAK

Upotrebljivost i informativne mogućnosti finansijskih izvještaja, kako u zemljama razvijene tržišne ekonomije tako i u našim uslovima, predstavlja veoma delikatno pitanje u računovodstvenoj teoriji i praksi. U mnogim radovima poznatih autora konstatovano je da i u zemljama razvijene tržišne ekonomije sistem finansijskog izvještavanja ima mnogo nedostataka, a dominantan razlog je u tome što poslovni događaji i računovodstveno obuhvatanje nisu precizno korespondentni. Dimenzije tog odstupanja imaju karakter vremena uočavanja, ali i valorizacije.

Zbog toga što su korisnici finansijskih izvještaja uglavnom fokusirani samo na krajnji rezultat finansijskog izvještavanja, tj, na neto zaradu i dionički kapital, posljednjih nekoliko decenija u gotovo svim zemljama razvijene tržišne ekonomije vršena su brojna i sistematska istraživanja o upotrebljivosti računovodstvenih informacija za donošenje adekvatnih odluka, prevashodno iz domena investiranja i kreditiranja.

U tom kontekstu treba nesumnjivo konstatovati da su rezultati navedenih istraživanja iskazali kritičnost prema procesu postavljanja računovodstvenih standarda i korisnosti finansijske analize. Rezultati tog istraživanja su temeljeni na agregatima stanja na tržištu kapitala.

Većina autora je naučno dokazala da su informacije iz finansijskih izvještaja nedostatne i nedovoljne, jer manifestuju rizike kao karakteristike preduzeća.

U našoj aktuelnoj praksi sistem finansijskog izvještavanja je temeljen na skoro istim konceptima i ima iste nedostatke. Međutim, teškoće u finansijskom izvještavanju proizilaze i iz drugih razloga kao što su: naša preduzeća su u zadnjem desetljeću poslovala u veoma teškim uslovima, a taj period karakterišu i ratna dejstva u kojima

su mnoga naša poznata preduzeća uništena. U tom periodu se više puta mijenjao obračunski sistem. Više puta je dolazilo do izmjena u modalitetima finansijskog izvještavanja. Bilansni podaci su veoma često bili pod uticajem fluktuacije cijena. Bilansni podaci su često iskazivani u različitim valutama itd.

Finansijski izvještaji imaju izvanredan značaj za upravljanje preduzećem i rješavanje upravljačkih problema. Upravljanje preduzećem je cjelishodan proces koji treba informacije. U tom smislu finansijski izvještaji pružaju relevantne informacije za potrebe svih nivoa menadžmenta, tj. kako normativnog tako i strateškog i operativnog.

Sve navedene okolnosti i preživljavanja naših preduzeća u ovako otežanim uslovima nameću u prvi plan problematiku ispravnog strateškog orijentisanja i efikasnog operativnog djelovanja. Dominantna podloga za upravljanje preduzećem su prevashodno finansijski izvještaji s obzirom da je upravljanje preduzećem višedimenzionalni problem.

Ukoliko se pođe od jedne globalne konstatacije, onda se može zaključiti da oficijelni finansijski izvještaji u Federaciji BiH i Republici Srpskoj ne mogu obezbijediti potrebne osnove za strateško upravljanje, jer instrumenti koji se koriste preferiraju druge podatke. Međutim, informacije iz finansijskih izvještaja mogu obezbijediti inicijativu za pripremu strateških odluka.

Pored navedenog, treba konstatovati da informacije iz finansijskih izvještaja mogu obezbijediti informacije za kratkoročno upravljanje.

Na kraju treba zaključiti da se većina prezentiranih nedostataka može otkloniti serioznim sastavljanjem zabilježaka uz finansijske izvještaje u kojima je moguće prezentirati sve relevantne podatke i na taj način dopuniti informacije iskazane u bilansu stanja i bilansu uspjeha. To se prevashodno odnosi na prezentiranje marginalnih veličina, što će omogućiti vršenje marginalne analize.

LITERATURA

1. Belak, V.: "Menadžersko računovodstvo", RRiF plus, Zagreb, 1955.
2. Bernstein, L. A.: "Analysis of Financial Statement", Dow Jones - Irwin, Honewood, 1984.
3. BEA,F.X.-HAAS.J.: "Strategisches Menagement", Fischer Verlag, Stuttgart, 1955.
4. Bleicher, K.: "Das Konzept Integrictes Menagement", Compus Verlag; Frankfurt/New Yorks 1995.
5. Bogetić, P.: "Ekonomsko-finansijska analiza i procena vrednosti preduzeća", Naučna knjiga, Beograd, 1996.
6. Buble, M.: "Menagement", Ekonomski fakultet, Split, 1993.
7. Chandler, A.: "Strategy and Structure", The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 1963.
8. Coenberg, A. G.: "Jahresabschluss und Jahresabschlussanalyse, Moderne Industrie", Verl Munchen, 1979.
9. Dreissler, R. P.: "Controlling moderne industrie", Verlag Lansberg/Lech, 1993.
10. Gulin, D., Orsag, S.: "Analiza finansijskih izvještaja", HZRFD, Zagreb, 1994.
11. Helfert, E. A.: "Tehnike finansijske analize" (prevod s engleskog) izdanje Časopisa "Računovodstvo i finansije,, , Zagreb, 1997.
12. Hinter, H.: "Strategische Unternehmungsufhrung de Gruyter", Berlin/New York, 1989.
13. Mann, R.: "Das ganzheitliche Unternehmen", Shaefer - Poeschel Verlag, Stuttgart, 1995.
14. Orsag, S.: "Vrednovanje preduzeća", Informator, Zagreb, 1997.
15. Pedler, M., Burgyne, J., Boydel, T.: "Das Lemende Unternehmen, Campus", Frankfut/NY 1996.
16. Perridon, L., Steiner, M.: "Finanzwirtschaf der Unternehmung,Vahlen Verl" Munchen, 1993.
17. Preissler, R.: "Controlling, Moderne Industrie Verl", Landsberg/Lech,1993.
18. Puempin, C.: "Strategische Fuehrung in der Internehmungs praxis'/Schweizerische Volksbank, Bern, 1980.
19. Schwaninger, M.: "Menagement systeme" Campus, Frankfurt/NY, 1997.
20. Sinanagić, dr M., Pamukčić, dr M.: "Finansijsko računovodstvo", EF Tuzla, 1997.
21. Sinanagić, dr M.;Pamukčić, dr. M.: "Računovodstvo za menadžere": EF Tuzla, 1997.